

**FORENKLINGSUDVALGETS OVERVEJELSER
OM
SOGNEBÅNDSLØSNINGSINSTITUTTET**

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. HISTORISK OVERSIGT	3
2. TIDLIGERE OVERVEJELSER	4
2.1. REDEGØRELSE VEDRØRENDE REVISION AF LOV OM KIRKERS BRUG, SOGNEBÅNDSLØSNING M.M. I BETÆNKNING 769/1976	4
2.2. LOVFORSLAG I 1985	4
2.3. OVERVEJELSER OM SOGNEBÅNDSLØSNING OG KIRKELIG BETJENING AF FOLKEKIRKENS MEDLEMMERI BETÆNKNING 1176/1989	5
2.4. FORENKLINGSUDVALGETS OVERVEJELSER I DELBETÆNKNING 1386/2000	8
3. GÆLDENDE REGLER.....	9
3.1. SOGNEBÅNDSLØSNINGENS STIFTELSE OG OPHØR.....	9
3.2. PARLAMENTARISKE RETTIGHEDER	10
4. UDVALGETS OVERVEJELSER OG FORSLAG VEDRØRENDE SOGNEBÅNDSLØSNINGSINSTITUTTET.	11
4.1. SOGNEBÅNDSLØSNINGSINSTITUTTET	11
4.2. PARLAMENTARISKE RETTIGHEDER	12
4.3. PARLAMENTARISKE RETTIGHEDER NÅR EN PERSON FLYTTER TIL ET ANDET SOGN I SAMME PASTORAT	13
5. KIRKESKAT OG SOGNEBÅNDSLØSNING	14

Kilder:

Preben Espersen: Kirkeret, Almindelig del, 2. udgave

Redegørelse vedrørende revision af lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m. (769/1976)

Udkast til lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. fra 1985

Sognebåndsløsning og kirkelig betjening af folkekirkens medlemmer (Betænkning 1176/1989)

Forenklingsudvalgets Delbetænkning I (1386/2000)

SOGNEBÅNDSLØSERSINSTITUTTET

I begyndelsen af januar 2003 skrev kirkeministeren således til statsministeren:

”Kære statsminister.

Tak for dit brev af 1. december 2002 om det videre arbejde omkring regeringsgrundlaget ”Vækst, Velfærd – Fornyelse”. Jeg er glad for at være med i ministergruppen ”En mere borgernær offentlig sektor”.

Med hensyn til videreudvikling af en borgerlig liberal politik på mit ministerområde vil jeg foranledige, at der ses nærmere på reglerne om sognebåndsløsning. Reglerne, der siden 1855 har været en del af den kirkelige frihedslovning, er i dag udformet således, at man kan løse sognebånd til en præst, som er villig til at modtage en som sognebåndsløser. Reglerne om stiftelse af sognebåndsløsning findes i lov nr. 352 af 6. juni 1991 om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning § 10, stk. 1, der har følgende indhold:

”Et medlem af folkekirken kan ved sognebåndsløsning slutte sig til sognepræsten for en anden menighed end den, hvortil medlemmet hører. En præst er ikke forpligtet til at modtage en ansøger som sognebåndsløser, såfremt hensynet til denne findes at burde vige for afgørende hensyn til præsten eller dennes menighed.”

Jeg kunne godt tænke mig, at folkekirkemedlemmer fik en ubetinget ret til at løse sognebånd til et andet sogn. Hermed mener jeg, at man kunne imødekomme de mange ønsker fra folkekirkemedlemmer om at blive knyttet til en bestemt kirke eller et bestemt sted. På den måde vil der kunne tilføres disse sogne nyt liv og nye ressourcer. Jeg har derfor bedt Kirkeministeriets forenklingssudvalg om at se nærmere på sognebåndsløsningsinstituttet i løbet af 2003.”

På denne baggrund har udvalget på tre møder drøftet sognebåndsløsningsinstituttet. Finansministeriet har deltaget i et møde og her redegjort for forskellige synspunkter om kirkeskat og sognebåndsløsning. Dette spørgsmål er behandlet i afsnit 5.

1. HISTORISK OVERSIGT

Nedenstående historiske oversigt bygger for visse afsnits vedkommende på betænkning 1176/1989 (Sognebåndsløsning og kirkelig betjening af folkekirkens medlemmer) og kapitel 6 i Delbetænkning 1386/2000 (Forenklingssudvalgets Delbetænkning I).

Karakteristisk for den ældre kirkelige ordning herhjemme var det i Danske Lov hjemlede sognebånd, der dels medførte, at ethvert medlem af kirken skulle holde sig til sognets præst og kirke (D.L. 6 – 3 – 1), dels forbød nogen præst at befatte sig med andens kald uden med rette sognepræsts samtykke eller efter biskoppens befaling (D.L. 2 – 11 – 3). Sognebåndet var dels begrundet i rent administrative hensyn dels i de dagældende regler om aflønning af præster og kirkebetjente.

Siden vedtagelsen af lov af 4. april 1855 om løsning af sognebånd har ethvert medlem af en sogne- menighed imidlertid haft ret til i det hele at slutte sig til en anden præst end sognets. Oprindeligt var der alene tale om et forhold mellem sognebåndsløseren og vedkommende præst, men ved lov af 10. maj 1912 om menighedsråd blev der åbnet mulighed for, at sognebåndsløsere kunne lade sig opføre på valglisten i de sogne, hvortil de var knyttet gennem sognebånd.

Disse regler om sognebåndsløsning blev stort set videreført med lov nr. 284 af 30. juni 1922 om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne (brugsloven af 1922). Denne lov betegnede endvidere en endelig ophævelse af det i ældre dansk ret hjemlede sognebånd, idet der ifølge lovens § 2 – og senere § 18, stk. 2, - blev givet personer, der ikke var medlemmer af menigheden, adgang til at få kirkelige handlinger udført af menighedens præst, når denne var villig til at betjene dem, uden at der her til krævedes samtykke fra vedkommendes egen præst.

De nugældende bestemmelser om sognebåndsløsning findes i lov nr. 352 af 6. juni 1991, som ændret ved lov nr. 941 af 20. december 1999, om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning kapitel 4 (§§ 10 - 13), i lov om valg til menighedsråd § 5, jf. lovbekendtgørelse nr. 32 af 19. januar 2000 samt i bekendtgørelse nr. 58 af 24. januar 1992, som ændret ved bekendtgørelse nr. 572 af 21. juni af 1996, om stiftelse og ophør af sognebåndsløsning samt om sogne- løseres valgret til menighedsråd.

2. TIDLIGERE OVERVEJELSER

2.1. REDEGØRELSE VEDRØRENDE REVISION AF LOV OM KIRKERS BRUG, SOGNEBÅNDSLØSNING M.M. I BETÆNKNING 769/1976

Arbejdsgruppen fandt, at adgangen til sognebåndsløsning, navnlig i byerne, ofte imødekom et reelt begrundet ønske om etablering af et tilhørsforhold til et bestemt sogn, dettes kirke og skiftende præster. Arbejdsgruppen mente, at erfaringerne viste, at sognebåndsløsere kunne tilføre det sogn, hvortil de løste sognebånd, betydelige åndelige kræfter. Arbejdsgruppen fandt det derfor rimeligt, at sognebåndsløsere kunne indvælges i menighedsrådet og dermed tage del i den demokratiske ledelse af sognet.

I overensstemmelse hermed foreslog arbejdsgruppen, at sognebåndsløsningsinstituttet blev bevaret, men i den form, at sognebånd i alle tilfælde løses til en *menighed* og ikke til en præst, således at sognebåndsløserens tilhørsforhold til menigheden er uafhængigt af skifte i præstestillingen.

Forslaget blev afvist i forbindelse med høringen over betænkningen.

2.2. LOVFORSLAG I 1985

I 1985 udarbejdede Kirkeministeriet et udkast til forslag til lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m. Efter udkastet skulle ethvert medlem af folkekirken have ret til ved sognebåndsløsning at udtræde af den sognemenighed, hvortil medlemmet hørte, og i stedet slutte sig til en anden sognemenighed i folkekirken. Sognebåndsløsere skulle i den menighed, hvortil der løstes sognebånd, have samme ret til kirkelig betjening af menighedens præst (præster) og brug af kirken som

menighedens øvrige medlemmer, ligesom de skulle have valgret og være valgbare til menighedsrådet for den menighedsrådsreds, til hvilken de ved sognebåndsløsning blev knyttet.

Sognebåndsløsning skulle ske ved anmeldelse til menighedsrådet for den sognemenighed, hvortil anmelderen ønskede at slutte sig. Sognebåndsløsning skulle have virkning, når der var forløbet 2 år, efter at anmelde lse var foretaget. Denne karenstid skulle ifølge lovudkastets bemærkninger sikre imod misbrug i forbindelse med et menighedsrådsvalg.

I de udtalelser, som biskopperne afgav over det nævnte lovudkast, var holdningen gennemgående afvisende over for forslaget om sognebåndsløsning til en menighed.

De fleste biskopper fremhævede, at forslaget ville være et brud med det princip, folkekirken bygger på, at man hører til i det sogn, hvor man bor. Man nærede bekymring for, at forslaget ville medføre en ændring af retstilstanden, der kunne bevirke, at sognemenigheden fik karakter af en valgmenighed med deraf følgende mulighed for parlamentarisk misbrug, overbebyrdelse af enkelte præster og samarbejdsproblemer mellem nabopræster. Det blev også fremhævet, at forslaget ville nedbryde sognestrukturen og spolere intentionerne bag oprettelse af nye sogne og opførelse af kirker. Disse biskoppers svar gav i overvejende grad udtryk for, at man ønskede det klassiske sognebåndsløsningsinstitut bibeholdt, idet man fandt det administrativt hensigtsmæssigt at fastholde sognegrænsen som væsentlig for afgrænsning af menighederne og af omfanget af præstens arbejdsforpligtelser.

Enkelte biskopper gav dog udtryk for en positiv holdning over for forslaget, som de fandt ville medføre en rimelig liberalisering og tilpasning til virkelighedens krav. Behovet for at tilføre en sognemenighed friske åndelige kræfter og skabe ny og stærk sognebevidsthed ville ifølge disse biskopper blive tilgodeset ved forslaget, ligesom ønsket om ikke at blokere for nødvendige ændringer syntes at tale for forslagets gennemførelse. Det blev også anført, at man ikke opfattede forslaget som en trussel mod sognestrukturen. Disse biskopper fandt, at sognebevidstheden ikke blot har været uudryddelig i de traditionelle samfundsrammer, hvor "bopladseffekten" har været afgørende for oplevelsen af et tilhørsforhold, men ved opførelsen af nye kirker og deraf følgende sogneudskillelse er der skabt grobund for en ny og livskraftig sognebevidsthed. Man påpegede endvidere, at det ville være muligt at bevare sognebåndsløsningen i den klassiske form, begrundet i friheden til at søge den forkyndelse, man ønsker, men uden parlamentariske rettigheder, samtidig med at der blev adgang til under særlige betingelser at opnå tilhørsforhold til en sognemenighed med overførsel af de parlamentariske rettigheder fra bopælssognet til det sogn, man knytter sig til.

Lovforslaget blev på grund af de nævnte indvendinger ikke fremsat for Folketinget.

2.3. O VERVEJELSER OM SOGNE BÅNDSLØSNING OG KIRKELIG BETJENING AF FOLKEKIRKENS MEDLEMMER I BETÆNKNING 1176/1989

I 1986 nedsatte kirkeministeren et udvalg til på ny at overveje problematikken om sognebåndsløsning. Udvalget afgav betænkning i 1989 (Betænkning nr. 1176).

Udvalget pegede på, at den ret, der i forbindelse med sognebåndsløsning består til at udøve valgret og valgbarhed til menighedsrådet enten i bopælssognet eller i det sogn, hvortil sognebånd løses, har medført tilfælde af misbrug i forbindelse med menighedsrådsvalg.

På baggrund heraf udtalte udvalget, at man kunne rejse det spørgsmål, om den omstændighed, at der består et kirkeligt personligt forhold mellem en præst og et folkekirkemedlem, som giver sig udslag i sognebåndsløsning, bør have virkninger for den lokale kirkelige administration gennem menighedsrådets sammensætning.

Der består endvidere den mulighed, at en sognepræst modtager sognebåndsløsere med henblik på at påvirke sammensætningen af menighedsrådet eller omvendt opsiges af sognebåndsløsere, der i menighedsrådsanliggender ikke har samme opfattelse som præsten selv.

Det kan også imod fri adgang til at bestemme, hvor valgretten ønskes udøvet, indvendes, at borgere ikke frit kan kræve at blive overført til en anden kommune eller et andet amt. Når en sognebåndsløser i henhold til de gældende regler kan opnå valgret og valgbarhed til menighedsrådet i det sogn, hvortil vedkommende har knyttet sig ved sognebåndsløsning, har sognebåndsløseren som medlem af menighedsrådet mulighed for at få indflydelse på beslutninger med betydelige økonomiske konsekvenser for andre end den pågældende selv.

Set ud fra denne synsvinkel kan man rejse det spørgsmål, om den parlamentariske konsekvens af sognebåndsløsning ikke i visse situationer kan skabe urimelige hindringer for, at sognets egne beboere kan få adgang til at administrere sognets anliggender.

Udvalget overvejede derfor mulighederne for at ophæve adgangen til at flytte valgretten og valgbarheden i forbindelse med sognebåndsløsning. Overvejelserne var forbundet med de i afsnit 2.1 og 2.2. omtalte overvejelser om ændret sognetilhør – altså sognebåndsløsning til en menighed i stedet for til en præst.

Udvalget udtalte, at den fremsatte kritik imod tankerne om ændret sognetilhør synes at overdrive faren for, at sognet som kirkelig grundenhed skal opløses. På den anden side måtte udvalget medgive kritikerne, at et ganske frit valg med hensyn til sognetilhør ikke synes rimeligt motiveret. Det måtte i hvert fald forudsætte en eller anden form for tilknytning til det sogn, som folkekirkemedlemmet ønsker at ændre sit sognetilhørsforhold til.

Under drøftelserne i udvalget blev der konstateret faste grupperinger omkring følgende to synspunkter:

I overensstemmelse med principperne i forslagene fra 1976 og 1985 blev der i udvalget givet udtryk for, at en adgang for medlemmer af folkekirken til at slutte sig til menigheden i et andet sogn end bopæls sognet – i hvert fald såfremt medlemmet havde tilknytning til vedkommende sogn, – synes i overensstemmelse med den stedfundne udvikling og egentlig kun en kodificering af denne. Den pågældende skulle i så fald erhverve valgret i det sogn, hvortil tilknytning var sket, og tabe sin valgret i bopæls sognet.

Det blev indgående diskuteret, hvilke krav man burde stille til tilknytning og dokumentationen heraf. Det må lægges til grund, at de fleste anmodninger om sognebåndsløsning er begrundet i nutidens stærkt øgede mobilitet. Et kriterium for tilknytning, der tager udgangspunkt i tidligere bopæl, ville derfor omfatte de fleste sognebåndsløsere og tillige være administrativt håndterligt. Om kriteriet er tilstrækkeligt er mere tvivlsomt. Det er imidlertid uhyre vanskeligt at afgrænse andre kriterier generelt og formelt. Enten måtte man gennemføre en omhyggelig undersøgelse af alle de motiver, der

faktisk har foranlediget sognebåndsløsning, og herudfra opstille en eksemplifikation, eller man måtte overlade afgørelsen til et skøn hos menighedsrådet under ansvar over for biskoppen.

Fra anden side i udvalget blev det udtalt, at en nyskabelse som den skitserede er af langtrækkende principiel konsekvens for folkekirken og dens struktur. Man fandt ikke, at samfundsudviklingen kunne fortolkes så entydigt, at en sådan nyskabelse var nødvendiggjort. Man anførte videre, at den kritik, der har været rejst imod den parlamentariske konsekvens af sognebåndsløsning til præster, med samme ret kan anføres over for ændret sognetilhørsforhold bortset fra, at det ovennævnte bopælskriterium indebærer en indskrænkning i forhold til den hidtil gældende ordning. Det er således blevet fremhævet, at når det i nogle tilfælde har vist sig, at sognepræsten driver kirkepolitik gennem sognebåndsløsning, vil det være lige så uheldigt, hvis et menighedsråd driver kirkepolitik gennem ændret sognetilhørsforhold. Det er endvidere betænkeligt, at det ændrede sognetilhørsforhold er tidsubegrænset, at afgørelsen, når der ikke findes ubetinget ret til ændret sognetilhør, kan træffes med et spinkelt flertal i menighedsrådet, og at interessen for de kirkelige forhold svækkes hos sognets egne beboere.

Udvalgets overvejelser førte således ikke til en tilstrækkelig grad af enighed om nødvendigheden af indførelsen af et nyt retligt begreb – ”ændret sognetilhør” – og om afgrænsningen af dette begreb. Man så her en almindelig uafklarethed om, hvorledes udviklingstendenserne i samfundet kan og bør tydes. Udvalget foreslog derfor, at udviklingen følges nøje – herunder ikke mindst den tydelige tendens til, at bopælsstedet på ny erhverver en betydning.

Udvalget fandt derfor, at der ikke på daværende tidspunkt burde tages endelig stilling til virkeliggørelse af tankerne om ændret sognetilhør.

I konsekvens heraf koncentrerede udvalget sig om en modernisering af de hidtil gældende regler om sognebåndsløsning og om en justering af disse, som kunne imødekomme den kritik, der med føje var fremkommet imod dem.

Den kritik havde navnlig rettet sig mod, at den præst, hvortil sognebånd ønskedes løst, havde en fri ret til at nægte at modtage ansøgeren og ikke var forpligtet til at tage hensynet til denne i betragtning, samt at præsten havde en tilsvarende fri ret til at opsiges sognebåndsløsningen uden at behøve at inddrage hensynet til sognebåndsløseren i overvejelserne.

Kritikken havde også fremhævet, at sognebåndsløsningsinstituttet kunne bruges med henblik på at påvirke menighedsrådsvalget.

Der var i udvalget enighed om, at i betragtning af de rige muligheder, der er til stede for en uheldig administration af ordningen, har denne kun i forbløffende få tilfælde givet grund til berettiget kritik. Sådanne tilfælde er imidlertid belastende, når også præstens følsomme rollesituation tages i betragtning. Ved en ændring af reglerne måtte derfor også tilsigtes et værn for præsten imod uberettiget kritik.

Udvalgets forslag, der var udformet som et udkast til et lovforslag, foreslog kritikken imødekommet således:

I tilfælde, hvor sognebånd er søgt løst til en præst, men afslået af denne, står man i en situation med modstridende hensyn. Hidtil gældende ret tillægger i alle tilfælde hensynet til præsten forrang.

Dette vil ikke i alle tilfælde være rimeligt. Tværtimod synes en afvejning af de hensyn, som gør sig gældende for og imod en imødekommelse af et ønske om sognebåndsløsning, at være ønskelig, således at resultatet af denne afvejning bliver afgørende for, om præsten i det konkrete tilfælde er berettiget til at afslå ansøgningen.

En sådan afvejning må i første instans foretages af den præst, til hvem sognebånd ønskes løst. Det følger heraf, at en præst, inden han eller hun giver afslag på en anmodning om sognebåndsløsning, må anmode ansøgeren om oplysning om de grunde, der har ført til ansøgningen. Først på dette grundlag kan præsten træffe sin endelige afgørelse.

Hvis udfaldet bliver et afslag, må dette kunne indbringes for biskoppen til prøvelse.

Udvalget erkendte, at der vil kunne forekomme situationer, hvor vurderingen af de modstridende hensyn i forhold til hinanden vil være vanskelig.

Udvalget anførte videre, at der i almindelighed må kunne kræves tilstrækkelige grunde for en opsigelse af en sognebåndsløsning fra præstens side. Det vil i forstærket grad være tilfældet, såfremt sognebåndsløseren opnår et egentligt retskrav på sognebåndsløserforholdets etablering. Helt at udelukke opsigelse fra præstens side fandt udvalget dog ikke rimeligt. Der vil kunne forekomme tilfælde, hvor en sognebåndsløser i ord eller handling lægger en sådan indstilling over for præsten for dagen, at det ikke er rimeligt at fastholde præsten i det tillidsforhold, som en sognebåndsløsning må opfattes som udtryk for.

Mulighederne for, at en præst bevidst gennem modtagelse af sognebåndsløser søger at påvirke udfaldet af valg til menighedsrådet, kunne begrænses gennem indførelse af en karenstid på 1 eller 2 år, som skulle være forløbet efter sognebåndsløsningens foretagelse, forinden valget opnås i henhold til sognebåndsløsningen.

Udvalget foreslog dog ikke indført en sådan karenstid. Dels vil en karenstid kun begrænse mulighederne for misbrug i tid, dels vil en karenstid også rammes tilfælde, hvor der ikke er rimelig grund til det. Hertil kommer, at antallet af tilfælde, hvor misbrug skønnes at have fundet sted, er få.

Udvalget henstillede i stedet, at de kirkelige tilsynsmyndigheder er opmærksomme på og griber ind i tilfælde af misbrug. Reglerne om sognebåndsløsning er motiveret i hensyn til folkekirkemedlemmer, der enten føler sig tiltrukket af en anden forkyndelse end den, de kan høre i deres eget sogn, eller som har en personlig tilknytning til en anden menighed. Det er disse hensyn, som reglerne tilgodeser, og søges de anvendt af en præst i egen interesse for at styrke hans position i menighedsrådet, er der tale om brug af reglerne i strid med deres formål.

Det forslag til medlemskabslov, som kirkeministeren fremsatte i 1991, var med hensyn til sognebåndsløsning i alt væsentligt i overensstemmelse med udvalgets forslag. Lovforslaget blev vedtaget i 1992, og retstilstanden vedrørende sognebåndsløsningsinstituttet er ikke ændret siden. Den gældende lovgivning omtales i afsnit 3.

2.4. FORENKLINGSUDVALGETS OVERVEJELSER I DELBETÆNKNING 1386/2000

Udvalget overvejede på baggrund af en løbende diskussion, om de parlamentariske rettigheder i forbindelse med sognebåndsløsning skulle begrænses eller afskaffes.

Som argument for en afskaffelse af de parlamentariske rettigheder er bl.a. anført, at sognebåndsløsning som udgangspunkt er et personligt forhold mellem en sognebåndsløser og en præst med et teologisk tilhørsforhold, som sognebåndsløseren foretrækker. Det er også påpeget, at en sognebåndsløser ved at flytte sin valgret og valgbarhed kan få indflydelse på bl.a. kirkeskatten i det sogn, der er opnået tilknytning til ved sognebåndsløsningen, selv om sognebåndsløseren fortsat selv skal betale kirkeskat i sit bopælsogn. Sognebåndsløsning giver endvidere nogle problemer ved udarbejdelse af valglisten ved menighedsrådsvalg. Endelig er der påpeget, at sognebåndsløsning i nogle tilfælde udelukkende eller primært bruges for at opnå indflydelse i et bestemt menighedsråd og ikke for at søge en bestemt forkyndelse.

Udvalget pegede på, at de parlamentariske rettigheder, der er knyttet til sognebåndsløsningen, er en så integreret del af de folkekirkelige frihedsrettigheder, at man skulle være meget varsom med at ændre på disse regler.

Udvalget ønskede derfor at fastholde sognebåndsløseres mulighed for at blive valgt til menighedsrådet i det sogn, hvor den præst, de har løst sognebånd til, er ansat. Herved ville man imødekomme en sognebåndsløseres ønske om at deltage i og bidrage til det kirkelige liv i det sogn, de er blevet knyttet til ved sognebåndsløsningen, ved at være medlem af menighedsrådet. Samtidig ville man imødekomme, at der især fra storbysogne var påpeget behov for sognebåndsløsere for at kunne opstille tilstrækkeligt mange kvalificerede kandidater til menighedsrådsvalg.

Udvalget foreslog samtidig, at sognebåndsløsere kun skulle have valgret i deres bopælsogn. Dermed ville de folkekirkemedlemmer, som bor i et sogn, og som dermed også er kirkeskatteskattepligtige i sognet, få den fulde indflydelse på, hvem der skulle vælges til menighedsrådet. Det ville forhindre, at et antal sognebåndsløsere kunne blive afgørende for menighedsrådets sammensætning.

Forslaget blev ikke gennemført, idet de delegerede ved Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmers årsmøde i juni 2000 klart tilkendegav, at man ikke ønskede ændring i den gældende ordning.

3. GÆLDENDE REGLER

3.1. SOGNEBÅNDSLØSNINGENS STIFTELSE OG OPHØR

Ethvert medlem af folkekirken kan ved sognebåndsløsning slutte sig til sognepræsten for en anden menighed end den, hvortil medlemmet hører, jf. medlemskabslovens § 10, stk. 1, 1. pkt.

Det følger af ordene i § 10 om, at sognebåndsløsning kan ske ved at "slutte sig til sognepræsten for en anden menighed", at der ikke kan løses sognebånd til midlertidige hjælpepræster, til præster, der er ansat ved stiftelser eller institutioner, eller til valgmenighedspræster. Tilsvarende kan der ikke løses sognebånd til en konstitueret præst, og denne kan heller ikke modtage sognebåndsløsere på den sognepræsts vegne, i hvis stilling han/hun er konstitueret.

Sognepræsten har ikke en ubetinget forpligtelse til at modtage en ansøger som sognebåndsløser, idet ansøgeren kan afvises, såfremt hensyn til ansøgeren findes at burde vige for afgørende hensyn til præsten eller dennes menighed, jf. medlemskabslovens § 10, stk. 1, 2. pkt. Præstens afslag skal være begrundet.

Den præst, der løses sognebånd til, påtager sig herved udførelsen af kirkelige handlinger og sjælesorg for sognebåndsløseren, og omvendt bliver den præst, fra hvem der løses sognebånd, fritaget for disse pligter, jf. medlemskabslovens § 6, stk. 1.

Selvom en person gennem sognebåndsløsning knyttes til en anden præst, bevarer sognebåndsløseren dog samtidig en vis tilknytning til sit bopælssogn. Sognebåndsløseren betaler således fortsat kirkeskat i sit bopælssogn, og svarer omvendt ikke kirkeskat til den menighed, som han knyttes til ved sognebåndsløsningen. Sognebåndsløseren bevarer endvidere retten til at blive begravet på kirkegården i bopælssognet, mens sognebåndsløseren ikke erhverver ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, hvortil han ved sognebåndsløsningen er blevet knyttet.

Såfremt sognebåndsløseren ikke har udnyttet adgangen til at udøve valgret og være valgbar i den menighedsrådskreds, hvor sognebåndsløserpræsten er ansat, jf. nedenfor i afsnit 3.2., har sognebåndsløseren fortsat valgret og er valgbar i sit bopælssogns menighedsrådskreds.

Sognebåndsløsning kan bringes til ophør ved sognebåndsløserens anmeldelse herom, jf. medlemskabslovens § 11, stk. 1. Der er således fri adgang for sognebåndsløseren til når som helst at opsiges et sognebåndsløsningsforhold, uden at det i denne forbindelse er nødvendigt at give nogen begrundelse.

Endvidere kan sognebåndsløserpræsten skriftligt med 6 måneders varsel opsiges sognebåndsløsningen, såfremt der foreligger omstændigheder, som gør det urimeligt at fastholde præstens forpligtelser overfor sognebåndsløseren, jf. medlemskabslovens § 11, stk. 2, 1. – 2. pkt. Præstens opsigelse af sognebåndet skal således være begrundet i ganske særlige omstændigheder, og sognepræsten skal redegøre for disse grunde i opsigelsen.

Endelig ophører sognebåndsløsningen, når den præst, til hvem sognebånd er løst, forflyttes, dør eller afskediges. Sognebåndsløserne kan dog i dette tilfælde udsætte ophørstidspunktet, indtil en ny præst er ansat, jf. medlemskabslovens § 11, stk. 3.

Når sognebåndsløsningen ophører, vender sognebåndsløseren tilbage til den menighed, hvor han ellers hører hjemme, hvilket normalt vil være sognemenigheden på bopælsstedet.

3.2. PARLAMENTARISKE RETTIGHEDER

Siden vedtagelsen af lov af 10. maj 1912 om menighedsråd har sognebåndsløseren haft adgang til at vælge at udøve valgret og være valgbar til menighedsrådet enten i bopælssognet eller i en menighedsrådskreds i sognebåndsløserpræstens pastorat.

De gældende regler findes i menighedsrådsvalglovens § 5 samt i bekendtgørelse nr. 58 af 24. januar 1992, som ændret ved bekendtgørelse nr. 572 af 21. juni 1996, om stiftelse og ophør af sognebåndsløsning og om sognebåndsløseres optagelse på valglisten.

Sognebåndsløseren skal i forbindelse med sognebåndsløsningens etablering vælge, om han eller hun vil udøve valgret i den menighedsråds-kreds, hvor sognebåndsløseren bor, eller i en menighedsråds-kreds, hvor sognebåndsløserpræsten er ansat. Sognebåndsløseren er kun valgbar i den menighedsråds-kreds, hvor valgretten udøves, jf. menighedsrådsvalglovens § 5, stk. 1 – 2.

Hvis sognebåndsløseren ikke træffer beslutning om at udøve valgretten i en menighedsråds-kreds i sognebåndsløserpræstens pastorat inden 8 dage efter, at sognebåndsløsningen er etableret, udøver sognebåndsløseren sin valgret i bopæls-sognet, jf. menighedsrådsvalglovens § 5, stk. 2, og sognebåndsløserbekendtgørelsens § 3, stk. 2, og § 6.

Det trufne valg er bindende, så længe sognebåndsløsningen består, jf. menighedsrådsvalglovens § 5, stk. 3.

4. UDVALGETS OVERVEJELSER OG FORSLAG VEDRØRENDE SOGNEBÅNDSLØSNINGSINSTITUTTET.

4.1. SOGNEBÅNDSLØSNINGSINSTITUTTET

Et **flertal** i udvalget finder, at sognebåndsløsningsinstituttet bør bevares i sin nuværende form, hvor det er afgørende, at sognebåndsløsningen etableres som et personlig forhold mellem præsten og sognebåndsløseren begrundet i ønsket om en særlig teologisk forkyndelse.

Et **mindretal** i udvalget (Kirkeministeriet) finder, at sognebåndsløsningsinstituttet bør ændres, således at det enkelte medlem får ret til at udtræde af den sognemenighed, som medlemmet tilhører, og i stedet slutte sig til en anden sognemenighed i folkekirken. Dette mindretal finder, at adgangen til sognebåndsløsning – navnlig i byerne – ofte imødekommer et reelt begrundet ønske om etablering af et tilhørsforhold til et bestemt sogn, dettes kirke og skiftende præster, og at dette ønske er mere afgørende end ønsket om en særlig teologisk forkyndelse. Mindretallet skal samtidig pege på, at erfaringerne viser, at sognebåndsløserne kan tilføre det sogn, hvortil de løser sognebånd, betydelige åndelige kræfter. Det må derfor også være rimeligt, at sognebåndsløseren fortsat kan indvælges i menighedsrådet og dermed tage del i den demokratiske ledelse af sognet.

Mindretallet finder endvidere, at sognebåndsløseren bør opnå de samme rettigheder som de øvrige medlemmer af menigheden såvel i henseende til kirkelig betjening af menighedens præst (præster) og til brug af kirken.

Mindretallet er opmærksom på, at løsning af sognebånd kun bør ske, såfremt der foreligger et reelt begrundet ønske om etablering af et tilhørsforhold til et bestemt sogn, dettes kirke og skiftende præster. Løsning af sognebånd bør således ikke kunne finde sted, såfremt formålet alene er opnåelse af ret til benyttelse af menighedens kirke til udførelse af en forestående kirkelig handling, og uden at sognebåndsløseren i øvrigt har noget personligt forhold til sognet. Dette kan fx sikres ved, at sognebåndsløsningen først tillægges virkning, når der er forløbet en vis tid, efter at anmeldelsen er foretaget.

4.2. PARLAMENTARISKE RETTIGHEDER

De parlamentariske rettigheder, der knyttes til sognebåndsløsningen, har som nævnt i afsnit 3.2. eksisteret siden vedtagelsen af lov om menighedsråd i 1912. Der er således tale om frihedsrettigheder, der har eksisteret i en ikke ubetydelig årrække, hvilket i sig selv kan tale for, at de parlamentariske rettigheder ikke afskaffes.

Det er næppe umiddelbart foreneligt med den traditionelle opfattelse af sognebåndsløsningen som et personligt forhold mellem sognebåndsløseren og sognebåndsløserpræsten med henblik på, at sognebåndsløseren kan blive betjent af en præst, der har det teologiske tilhørsforhold, som sognebåndsløseren foretrækker, at der til sognebåndsløsningen kan knyttes parlamentariske rettigheder.

Hertil kommer, at sognebåndsløseren fortsat er kirkeskattepligtig i sit bopælssogn, men at sognebåndsløseren ved at flytte valgretten/valgbarheden til sognebåndsløserpræstens menighedsråds-kreds får indflydelse på blandt andet kirkeskatten i et sogn, hvis økonomi sognebåndsløseren ikke selv bidrager til.

De parlamentariske rettigheder giver endvidere anledning til en række problemer i forbindelse med menighedsrådsvalgene, idet sognebåndsløserne, der har flyttet valgretten, ikke automatisk optages på de valglisten, som udskrives på baggrund af oplysningerne i cpr. Det enkelte sogns valgbestyrelse skal derfor manuelt optage og slette sognebåndsløserne af valglisten. Dette giver ved hvert menighedsrådsvalg anledning til en række praktiske problemer for valgbestyrelserne, og det kan ikke afvises, at sognebåndsløserne som følge heraf har haft mulighed for at stemme både i bopælssognet og i sognebåndsløserpræstens menighedsråds-kreds.

Endelig kan det ikke udelukkes, at sognebåndsløsningsinstituttet i nogle tilfælde anvendes udelukkende for at opnå indflydelse i menighedsrådet og dermed ikke bruges i overensstemmelse med instituttets primære formål – nemlig at søge en bestemt forkyndelse.

Udvalget finder, at de parlamentariske rettigheder, der har været knyttet til sognebåndsløsningen, er en så integreret del af de folkekirkelige frihedsrettigheder, at man skal være meget varsom med at ændre på disse regler.

Som nævnt bliver de parlamentariske rettigheder imidlertid til tider mødt med den kritik, at en sognebåndsløser med de nugældende regler kan opnå indflydelse på kirkeskatten i et sogn, hvis økonomi sognebåndsløseren ikke selv bidrager til.

Udvalget finder, at kritikken kan imødekommes ved, at bestemmelserne om parlamentariske rettigheder ændres således, at en sognebåndsløser fortsat kan vælge at være valgbar i en menighedsråds-kreds i sognebåndsløserpræstens pastorat, mens valgretten kun skal kunne udøves i bopælssognet.

Med forslaget får sognebåndsløseren mulighed for at deltage i det kirkelige liv i en menighedsråds-kreds i sognebåndsløserpræstens pastorat gennem valgbarheden til menighedsrådet. Da forslaget forudsætter, at sognebåndsløserens valgret fortsat udøves i bopælssognet, vil sognebåndsløseren

kun kunne opnå den ønskede indflydelse i et menighedsråd i sognebåndsløserpræstens pastorat, hvis folkekirkemedlemmerne med bopæl i sognet – og deraf følgende skattepligt – ønsker det.

Det bliver med andre ord sognets folkekirkemedlemmer, der med forslaget får den fulde indflydelse på, hvem der faktisk bliver valgt til menighedsrådet.

Samtidig vil forslaget imødekomme den kritik, at sognepræsten gennem modtagelse af sognebåndsløserne kan medvirke til, at menighedsrådet får en bestemt sammensætning. Ved at sognebåndsløserne som nævnt ikke ved sognebåndsløsningen kan flytte valgretten, vil det – uanset antallet af sognebåndsløserne til sognepræsten – fortsat være folkekirkens medlemmer i sognet, der bestemmer, hvem der skal vælges til menighedsrådet.

Administrativt vil forslaget være en forenkling for valgbestyrelsen, idet valgbestyrelsen ikke skal udskrive valgkort til sognebåndsløserne. Sognebåndsløserne vil automatisk modtage et valgkort til valget i bopæls sognet.

Udvalget er opmærksom på, at valgbestyrelsen ved godkendelse af kandidatlistene fortsat skal kontrollere, at kandidaterne er valgbare. Udvalget skal i denne forbindelse anbefale, at den protokollerede oplysning om, i hvilken menighedsråds-kreds sognebåndsløseren har ønsket at være valgbar. I forbindelse med valgbestyrelsens kontrol af valglisten må sognepræsten herefter være behjælpelig med oplysninger om, hvorvidt der er sognebåndsløserer blandt kandidaterne, og hvorvidt disse er valgbarer i menighedsråds-kredsen.

Udvalgets forslag er i overensstemmelse med anbefalingen i Forenklingssudvalgets Delbetænkning I (1386/2000)

Forslaget forudsætter, at der foretages ændring af menighedsrådsvalglovens § 5 og af bekendtgørelsen nr. 58 af 24. januar 1992, som ændret ved bekendtgørelse nr. 572 af 21. juni 1996, om stiftelse og ophør af sognebåndsløsning og om sognebåndsløseres optagelse på valglisten.

4.3. PARLAMENTARISKE RETTIGHEDER NÅR EN PERSON FLYTTER TIL ET ANDET TIL SOGNET I SAMME PASTORAT

Udvalget er opmærksom på, at der fra tid til anden rejses spørgsmål om rimeligheden af, at personer, som flytter fra et sogn til et andet i samme pastorat, ikke fx ved sognebåndsløsning har mulighed for at opnå parlamentariske rettigheder i det tidligere bopæls sogn.

Udvalget skal i den forbindelse anbefale, at der bliver mulighed for, at en person, der flytter fra et sogn til et andet i samme pastorat, kan bevare valgbarheden i det tidligere bopæls sogn således, at vedkommende fortsat har mulighed for at deltage i menighedsrådsarbejdet i dette sogn.

Hermed imødekommes et ofte rejst ønske om, at den særlige tilknytning til kirken i det tidligere bopæls sogn fortsat kan bevares gennem deltagelse i menighedsrådets arbejde. Udvalget skal understrege, at der i dette tilfælde ikke er tale om sognebåndsløsning, men alene om at der bliver mulighed

hed for at vælge om valgbarheden til menighedsrådet skal udøves i det nuværende eller det tidligere bopælsogn.

Udvalget skal samtidig pege på, at beslutningen om at bevare valgbarheden i det tidligere bopælsogn bør træffes i forbindelse med flytningen.

Forslaget forudsætter ændring af menighedsrådsvalgloven.

5. KIRKESKAT OG SOGNEBÅNDSLØSNING

Finansministeriets synspunkter:

I dag kan folkekirkemedlemmer gennem sognebåndsløsning vælge at tilknytte sig en præst i et andet sogn end det, hvor folkekirkemedlemmet bor. Som følge af regler, der går tilbage til Danske Lov fra 1683, er folkekirkemedlemmer imidlertid stadig bundet til at betale kirkeskat i det ligningsområde, hvor vedkommende bor, og dermed til menigheder, som sognebåndsløseren måske ikke ønsker at støtte. Endvidere er der i dag adskillige menighedsråd især i København, hvor antallet af sognebåndsløserer er betydeligt. Sådanne menighedsråd kan i dag træffe økonomiske beslutninger, der ikke får økonomiske konsekvenser for dem selv, men alene for de stedlige medlemmer af folkekirken.

Københavns Stiftsøvrighed har derfor i sit høringssvar til Kirkeministeriets lovpakke foreslået, at Kirkeministeriets forslag ”om større sammenhæng mellem ansvar og kompetence som en naturlig konsekvens bør føre til, at sognebåndsløseres kirkeskat bør indgå i ligningsbeløbet for det provsti, der omfatter sognebåndsløserpræstens ansættelsesområde, og ikke det provsti, hvor sognebåndsløseren har bopæl.” (Bilag 1)

Forslaget vil samtidig sikre forbedrede incitament er til udgiftstilbageholdenhed for menighedsråd og provstier, idet medlemmer af folkekirken ikke længere vil være bundet til at betale kirkeskatt e-satsen i det sogn, hvor de bor.

Der vil dermed være skabt et incitament for menighedsråd og provstiudvalg til udgiftstilbageholdenhed baseret på borgerens frie valg. Som følge heraf vil der også blive skabt forbedrede incit a-menter for menighedsråd til at se på omkostningerne og eventuelle muligheder for små sogne til at indgå i administrative og økonomiske fællesskaber.

Som bilag 2 og 3 er optrykt to notater fra Finansministeriet ”Væksten i folkekirkens udgifter og manglen på incitament er til udgiftstilbageholdenhed i folkekirken” og ”Omfordeling i folkekirken”.

Forenklingsudvalgets synspunkter:

Forenklingsudvalget mener, at ændring af reglerne om sognebåndsløsning efter forslaget fra K ø-benhavns Stiftsøvrighed ikke er i overensstemmelse med intentionerne bag muligheden for at løse sognebånd, nemlig at kunne knytte sig til en præst, hvis forkyndelse og holdninger , man værdsæt-ter. Udvalget mener også, at forslaget kan medvirke til nedbrydning af sognemenighederne, og at sognebåndsløsning med skattemæssige konsekvenser kan få vidtrækkende og umiddelbart vansk e-ligt overskuelige følger for såvel personalemæssige som ø konomiske forhold i folkekirkens sogne,

herunder mulighederne for at vedligeholde den værdifulde kulturhistoriske arv, som kirkerne repræsenterer.

Udvalget skal samtidig pege på, at forslaget vil betyde en total ændring af den nuværende folkekirkeordning, idet forslaget vil kræve en øget central styring.